

•THÚRY GYÖRGY ÉNEKEI.

A *Régi Magyar Vitézi Énekek* (1864) I. köt. 31—32. lapján adta ki Thaly ezt a mindössze tizenhat sorból álló éneket, melynek szerzetése idejét 1548-ra teszi, jóllehet maga a vers utolsó szakasza 1648-at vall. E száz évvel előbből kelteztést azzal indokolja, hogy Thúry György, a jeles vitéz, ki az utolsó sor szerint maga éneklé ezt az éneket, a XVI. században élt, nem pedig a XVII.-ben, s így a költeménybeli kelteztés csak a másoló tévedése lehetett. A *Régi Magyar Költők Tára*, jóllehet már innen jár az 1548. éven, nem vette fel T. Gy. énekét. Irodalomtörténeteink azonban, amennyiben szóba hozzák vagy közlik, hitelt adnak Thaly kelteztésének. Takáts Sándor is, a magyar XVI. század e nagy rajongója és alapos ismerője, 1548-ból valónak tartja egy nemrég (Bp. Hirl. 1914, ápr. 9.) megjelent érdekes cikkében s a kétségbe nem vont kelteztésre építve lehetségesnek véli, hogy ennek a költeménynek is Thúry György más-honnan ismert lantosa, Alistáli Márton deák, volt a szerzője. Pedig ha Thaly kelteztése helyt állhatna, akkor ez az ének irodalmunk legendakívülbb jelenségei közé tartoznék, valóságos verstörténeti csoda volna, mert versalakja szerint *páros rímű* tizenkettősökből áll! Tudok ugyan XVII. századi példát elég szép számmal erre a verselésre, de a XVI.-ból az egy Thúry György énekén kívül hasonló verselésű *egész* költeményt egyet sem ismerek. Hogy 1548-ban, mikor maga a tizenkettős sor sincs még a mai tisztasággal kialakulva, ily kifogástalan tizenkettősöket találjunk; s hogy 1548-ban, mikor még a négyrimű tizenkettős is igen csekély multra tekinthet vissza, Orczy kezdeményét teljes kétszáz évvel megelőzve, már kész kialakultában pattanjon elénk a kétsarkú tizenkettős: kronológiai abszurdumnak látszik.

Thúry György énekének nincs meg eredeti, egykorú kézírata. Csak XIX. századi másolata van meg, mely Jankovich Miklós gyűjteményéből került a Nemzeti Múzeumba (jelzése: hung. quart. 236). Abból közölte Thaly, de átírt helyesírással, s ugyanonnan közlöm én betűhíven, amint következik (csak megszámozom a versszakokat):

Végbéli Vitéz Éneke.

1. Zöldítsétek Egek hamar az Erdőket,
Hogy próbálhassuk már nyugott fegyverinket.
2. Ellensegeinkre egyszer hogy ki kellyünk
Török Pogányokkal vigan meg ütközzünk
3. Deli Kortván Béget kezünkben kerítsük
Delczeg Mehemetet Lóváról öklellyük
4. Hiszen a' Magyarok mikoron ki ütnek
Pogány ellenségnek bátran szemben mennek
5. Kik hamar előttök futnak vagy el esnek
Magyar fegyverétől terítve fekszenek
6. Adjad Nagy Ur Isten, Vitézi tettekkel
Végházunk kérkedjen, sok Pogány fejjel
7. A' Végbelieknek tartsd meg erejeket
Hogy Pogány Véreben mártsák fegyvereket
8. Az ezer hatszázban és az nye ? venyolczban ¹

— — — — —
Eneklé Túri György vér szomjúzásában.

Szöveg szerint (az *ezerhatszáz*nak *ezerötszáz*ra való, s jegyzetében megokolt átváltoztatását nem számítva) Thaly is híven közli, mindamellet egy pár eltérésre figyelemmel kell lennünk helyesírásában. Thaly így írja: «*az magyarok*», «*az végbelieknek*», holott a kéziratban mint fentebb is látható, hiányjeles *a'* van mindkét helyen. Továbbá a 4. versszakbeli *hiszen* helyett is régiesebb *hiszenet*, az 5. vsz.-beli *terítve* helyett régiesebb «*terétve*» alakot ír. Apróságok ezek, de kétségtelenné teszik, hogy maga Thaly is ösztönszerűleg érezte, hogy a szöveg az ő datálásához nem eléggé régies.

Tudnunk kell a dolog megítélésére még a következőket. Abban a hat levélből összeragasztott negyedréti kézirat-kötetben, melyből ez az ének is való, összesen hat verses darab másolata van. Énekünk ezek között a negyedik. Ennek a lapján, még az ének címe felett ez olvasható: «*Vegyes versek (Secul. XVII. 1648.)*». Majd pedig az énekszöveg után ez: «*Találtatik a XVII. századbeli Hős Enekek Gyűjteményében W. Jankovich Miklós kezirataiban.*» Tehát: az 1648-as évszám nemcsak magában az ének végszakában van kimondva, hanem fel van jegyezve a bevezető jelzésben is; az pedig, hogy XVII. századi, szintén két helyen, a költemény előtti címjegyzetben, s a költemény alatti utaló jegyzetben is kétségtelenül ki van fejezve. Valóban rendkívül fontos és minden egyebet megdöntő okra kell hát

¹ A ? helyén a kéziratbeli betű meghatározhatatlan; *d*, *t*, vagy *l* formájú.

támaszkodnia annak, ki e négyrendbeli egyértelmű adat ellenére is tévedésben akarja elmarasztalni a másolót. Mire támaszkodik Thaly feltevése?

Az ének utolsó sorára: «Éneklé Túri György». Említett kiadása jegyzetében u. i. ezt mondja: «mert a híres Thúry György, Palotának 1552-ben hősi megmentője a *törökrém*», a páratlan személyes bajvívó, ki végre a kanizsai mezőn vagdaltatott össze a török által: a XVI-ik században, s nem a XVII-ikben élt; hogy pedig versünk szerzője csakugyan e híres és nem más Thúry György: — bizonyítja e sor: «Az *végbelieknek* . . .» e Thúry György volt ugyanis a dunántúli végek főkapitánya, ezért fohászodik katonáiért.»

Thúry György körül forog tehát az egész bizonyítás. Ha azonban azt, hogy a XVI. századi, a híres Thúry Györgyről van szó, csak azzal bizonyíthatni, hogy a végbeliekért fohászodik, akkor Tinódiról is be lehetne bizonyítani, hogy a dunántúli végek főkapitánya volt, ami pedig tudvalevőleg nem volt.¹ Nem bizonyos tehát, hogy épen a XVI. századi, mindamelllett a másolat szerint valamely *Túri György* (a kézirat u. i. így írja) lehetett az ének szerzője. Thaly oda is írta címül, hogy «Thúry György éneke.» A kéziratban azonban a cím így hangzik: «Végbéli Vitéz Éneke.» Hogy aztán ez a cím ott volt-e az eredeti kéziratban is, vagy csak a másoló adta neki, azt persze nem dönthetjük el.

De hogy áll a dolog a Thúry szerzőségét állító utolsó sorral? A főtebb közölt szövegben, az utolsó versszak első sora után egy kipontozott sort talál az olvasó. Ezzel azt akartam jelezni, hogy a Jankovich-féle kéziratmásolatban azon a helyen, sűrű x-vonáskákkal *egy egész sor ki van húzva*, s úgy van aztán aláírva, helyette, utolsó sorul, hogy «Éneklé Túri György vér szomjuzásában». A legelső kérdés természetesen az, hogy ki húzta ki az előzőleg ott volt utolsó sort, s ki írta alá az azt helyettesítendő ujat? Minden jel arra vall, hogy e változtatást ugyanaz a kéz hajtotta végre, amely az ének egész másolását végezte. A betűtípusok ugyanazok az utólag hozzáírt sorban, mint az előbbieken; a tinta alig észrevehetően sötétebb ebben a sorban, mint a többiben. Ez arra vall, hogy nem sokkal amazok után íratott oda. Thaly tehát az ének kéziratát olyan állapotban találta, amint ma látható. Ő csak azt a hibát követte el, hogy egy ilyen gyanús bejegyzésű sort tett meg perdöntő fontosságúvá, a kétségtelenül megbízható, hiteles adatok nagy száma ellenében. Annál

¹ Hogy a költeményben megnevezett «Deli Kortván bég» és «Delczeg Mehemet» mennyiben lehetnek kormeghatározó tényezők: történéseink hivatása volna megállapítani.

is inkább, mert valami abból a kitörölt sorból is elolvasható a kitörölt vonások alatt. Elolvasható pedig az elejéről ennyi: *Éneklé egy*, — s a végéről ennyi: . . . *uzásában*. E sor elolvasható kezdete épen elég annak megállapításához, hogy az ének utolsó sorában eredetileg nem lehetett a szerző megnevezve, csak foglalkozása, vagy állapota (egy vitéz, egy ifjú); hiszen a saját nevét senki sem kezdheti határozatlan névelővel. Thalyt azonban e szembeötlő gyanúk sem riasztotta vissza feltevésétől. Lehet ugyan, hogy meg sem próbálta elolvasni a kitörölt sornak még megmenthető elemeit: jegyzetében legalább egy szóval sem említi az utolsó sornak e kéziratilag különös rendellenességét.

Ha a bizonyosság irányában nem mehetnénk is tovább, ha pusztán a Jankovich-féle másolatra volnánk is utalva, akkor is meg volna tehát rá minden okunk, hogy Thaly feltevését elvessük, mint amely kétségtelen adatokkal szemben csak egy gyanús kézirat-javításra támaszkodhat. Ilyen helyzetben kívánja felettébb a kutató, vajha legalább még egy, s az előbbinél hitelesebb, régibb kézirat állna rendelkezésre, mely megerősítené eddigi okoskodását s minden további kétséget kizárná. Nos hát abban a szerencsés helyzetben vagyunk, hogy ennek a Thalytól úgynevezett «Thúry Gy. éneké»-nek egy másik, sokkal régibb s hitelesebb feljegyzését is bírjuk. Ismerte Thaly is ezt a változatát, sőt ki is adta a *R. M. Vit. Én.* ugyanazon kötetében, melyben az előbbit közölte (I: 154—156. l.). De jöllehet ebben a változatban Thúry György nevének híre-hamva sincs, s jöllehet ezt is «az ezerhatszázban és az negyvennyolczban» énekelték, Thaly egy pillanatra sem inog meg feltevésében. E másik változat a Nemzeti Múzeum kéziratárában levő (*oct. hung. 70* jelzésű) Szencsey-féle daloskönyv 242—243. lapján olvasható. E daloskönyvről maga Thaly állapította meg, hogy «Szencsey György írta össze a XVII. század utolsó negyedében, egész 1704-ig» (*R. M. Vit. Én.* I: 11. l.). Itt tehát a szóban forgó éneknek a Jankovich-féle másolatnál majd másfél századdal korábbi kézírata állt rendelkezésre Thalynek. Lássuk, betűhíven ezt a változatot is.¹

Cantio Millites.

1. ZÖLditsed Ur Isten hamar az erdőket
hogy próbálhossuk meg éles fegyverünket.
2. Ellenfégyünkre is bátran mikor jutunk,
pogány ellenséggel bátran meg ütközünk.

¹ A daloskönyvben a versszakok nincsenek megszámozva, s egy-egy versszak egyfolytában van írva, sorokra tördelés nélkül.

3. Az deli kortvánt is kezünkben keritsük
az menhet szártot is lorul le öklelyük.
4. Kegyelmes Ur Isten tenéked könyörgünk,
hogy adgyad kezünkben pogány ellenségünk.
5. Az vitéz Magyarok mikoron kiütnek,
pogány ellenséggel bátran szemben mennek.
6. Ottan fok pogányok tsak hamar el esnek,
Magyar fegyverétül sebekben feküfznek ;
7. Ments meg nagy Ur minket az infégtül,
az hitván szokatlan Török Csorbájátul.
8. Adgyad nagy Ur Isten, hogy pogány Fejekkel
ékefithessük meg, az mi fejeinket.
9. Az végbelieknek add meg erejeket,
hogy pogány vérében mosfuk Fegyverinket.
10. Az ezer hatszázban és az nyegyven nyolezban,
éneklé ezeket egy Iffiu magában.
11. Az ki ezt halgattya Vitéz akar lennyi,
az enek mondonak kéz légyén pénzt adnyi. Amen Finis.

Thaly, a mondott helyen, egészen híven közli ezt a szöveget, csak magyar címet ad neki (*Végbéli Vitézek Éneke*) és a helyesírását igazgatja meg ; a 7. vsz.-ban a *nagy Ur* után betoldja az *Isten* szót, mit ott ritmus és értelem egyaránt meg is kíván, s végül a 11. vsz. első sorában a *Vitéz* szót s kötőszóval fűzi az előzményekhez a teljesebb értelem kedvéért.

Mint látható, ez a változat három versszakkal bővebb a Jankovich-félenél, melyből emennek 4., 7. és 11. versszaka teljesen hiányzik. Egyebekben a szövegeltérés nem nagy ugyan a két változat között, mindamellett, ha az olvasó lesz szíves a kettőt egymásután elolvasni, azonnal érezni fogja, mennyivel folyamatosabb, tömörebb, jobb rímelésű s általában kerekébb, művészebb a Jankovich-féle a másiknál. De érdemes részletesebben is megvizsgálni a különbségeket.

A 4. és 7. versszak teljesen fölösleges is a költeményben ; hasonló fohászokó részlet ezek nélkül is marad benne kettő ; egyik az elején, másik a vége felé (Jankovich : 1. és 6. vsz.), s az épen elég és szerkezetileg is ügyesen határolja körül, míg a Szencsey-változat négy fohászokó szakasza tervszerűtlenül szaggatja szét a költeményt. Az utolsó vsz. meg természetesen nem tartozik a költemény belső egészéhez. Mindezek elhagyása már magában is tudatos szépítőre vall. További feltűnő különbség : a Szencsey-féleben van két vsz., melyben legfeljebb csak afféle mondattaninak nevezhető, s a régiségben elég gyakori rímfaj van ; és pedig a 2.-ban : *jutunk ~ ütközünk* ; vagy egyáltalán nincs rím, mint a 8.-ban : *Fejekkel ~ fejeinket*. A Jankovich-féleben az előbbi így módosult, azaz javult : *kellyünk ~ ütközünk* ; a

másik meg így: tettekkel ~ fejekkel. Sőt a 9. vsz. erejeket ~ Fegyverinket ríme is javult a Jankovichében: erejeket ~ fegyvereket. Feltehető-e, hogy 1548-ban, a magyar rímelés csecsemőkorában jobban rímelték volna, mint száz év múlva? De a Jankovich-féle egész változatban érezhetni nemcsak a művészi tudatosságot (takarékosabb lyrai szerkezet; tökéletesebb verselés): hanem a kényesebb stilisztát is, ki a mondatfűzést következetesebbé, s ezáltal az egész költeményt mintegy összetartozó nagy mondattá igyekszik formálni. Tessék összehasonlítani a két változat első hat-hat sorát. Szencseyben tökéletlenül van végrehajtva a mondatok alárendelése; kiérezni ugyan ebből a változathoz is, hogy a második sortól kezdve valamennyi az elsőnek van alárendelve, s a tavaszvárás *célját* akarja mind kifejezni, vagyis célhatározó mellékmondat valamennyi; de a Jankoviché formailag (köztöszóval, igemóddal) is tökéletesen kifejezésre juttatja az egynemű, sorozatos alárendelést: itt a legelső sor főmondat, s a következő öt egyenként egy-egy célhatározó mondata a legelsőnek. Itt végződik a költemény első mondatcsoportja. Ezek után a Szencseyében egy újabb fohászzkodó szak következik s befejezi az *óhajtó* jellegű költeményrészletet. Csak töréssel, ügyetlen hangváltással zökken át 5. vsz.-ában az *állító* jellegű részletre, s ezt semmiképpen sem fűzi az előzményhez. Itt is mintegy megérzi az összefüggés hiányát a Jankoviché s az állítást egy igen alkalmasnak látszó *hiszen* eresztékével illeszti hozzá az óhajtó részhez. S magában ez állító részben is (Sz.: 5 6. vsz.; J.: 4--5. vsz.) a Jankovich-féle *Kik* erősebb ragaszték, mint a Szencsey *Ottanja*. Az egyikben tehát széteső, ügyetlen, a verselés kényszerében kellő módon érvényesülni nem tudó, a másikban ellenben tökéletesen végrehajtott mondatfűzés. Ez is arra vall, hogy az egyik (J.) javított, tudatosan tökéletesített, fejlettebb, későbbi származéka a másiknak. S még egyet. Túri György *Vér szomjuzása* a Jankovich-változatban nagyon feltűnő; a vér-szomjuzás nagyon is XIX. század eleji romantikus színezetű; akkori drámairók szokták hőseikkel a vért szomjúhozhatni, hőseikben azonban aligha volt ily túlzó s hatásos metaforával kifejezhető szomjúság, vagy ha volt is, aligha fejezték *így* ki. Már pedig itt Túri Gy. mondja magáról. Ez a kifejezés nincs is benne a Szencsey-változatban, ott u. i. egyszerűen «magában» éneklé egy ifjú, s nem vérszomjuzásában. Az idézett s még bemutatandó kétségtelen bizonyítékok mellett nem tulajdonítok nagy fontosságot ez inkább esztetikai jellegű megjegyzésnek, hisz ez csak érzés dolga. Tény azonban, hogy stilizáló, fitogtatva jellemző költők szoktak hősükkal oly túlzó kijelentéseket tételni. minőt csak más mondhat róluk, mikor nagyon ki akarja emelni típus voltukat. Itt pedig, ily nagyot mondva, Thúry György

önmagát stilizálja, ami egy naiv költőtől abszurdum. A két változat eltérései közt vannak még hasonló jelentőségűek. Szencsey változata szerint: csak jönne már a tavasz, »hogy próbálhassuk meg éles fegyverünket.» E türelmetlenséget is fokozottabb mértékben fejezi ki a Jankovich-változat: «hogy próbálhassuk *már*» ; s a türelmetlenséget indokolni is akarja, mikor *éles* helyett *nyugott* fegyvert mond.

Kérdés természetesen, hogy ki s mikor csinálta az 1648-iki *Cantio Millites*ből «Thúry György éneké»-t? Csinálhatta valamely ismeretlen poéta is és fel lehetne tennünk, hogy ennek a poétának a kézírata került Jankovichhoz, ki aztán gyűjteménye részére lemásolta. Van azonban egy pár jel, melyek alapján azt sem tarthatnók lehetetlenek, hogy maga a Jankovich-féle másolat leírója idomított a versen, és pedig, hogy egyenesen a Szencsey-daloskönyvbeli változat volt előtte. Emez u. i. szintén a Jankovich birtokában volt, s az ő gyűjteményével együtt vásárolta meg 1852 jan. 20-án a Nemzeti Múzeum, amint ezt Mátray Gábor a daloskönyv bekötési táblájának belső oldalára fel is jegyezte. Jankovich másolója okvetlenül ismerte mind a két változatot, hisz a Szencsey-félébe a megfelelő helyeken ő írta be sor felé, sor alá, vagy lapszélre a Th. Gy. énekének némely, a Szencseyétől eltérő szavát (Egek, már, nyugott, mártsák): e bejegyzések tintája (kivéve a *mártsák* szóét, amely frisebb), s betűvonása is ugyanaz, mint a Jankovich-másolaté. Feltűnő maradvány a J.-félében a *nyegyvennyolcz* szó kezdő *ny*-je, mely a Sz.-félében is úgy van. Ilyen helyesírásbeli különlegesség maga is valószínűvé tenné, hogy egyenest a Szencsey-féle *kézirat* volt előtte. De még két fontos gyanúokra figyelmeztetem az olvasót. A Jankovich-szöveg kézírója, miután leírta a Thúry Gy. énekét, mint láttuk, még utólag is javított rajta; kihúzta az utolsó sort s mást írt a helyére. De ezenkívül két szó, illetőleg kifejezés helyére is mást javított be: vagyis kétségtelenül megállapítható, hogy az eredetileg leírt versnek a *szövegét* is módosította. Mindkét esetben világosan kimutathatni, hogy e javított helyeken az eredeti szöveg a Szencsey-félével egyezett. E nagyon fontos helyek elseje a: «Delczeg Mehemetet Lóváról öklellyük» sorban van. Itt u. i. feltűnik a *Lóváról* szó első hosszú *ó*-ja *o* helyett. Ez azonban rögtön érthetővé válik, ha figyelemre méltatjuk azt, hogy e szó két utolsó szótágja (*-váról*) egy kással kikapart eredetinek a helyére van beírva, s így az első *ó* a kikapart eredetinek a maradványa. Maradt ott még egyéb is a régiből, és pedig a sor felett, egymástól bizonyos távolságokra, vesszőnek, vagy sor felé nyúló betű szárának egészen el nem tüntetett maradványai; számszerint három. Megnézzük a Szencsey-változatot; abban ez a rész így hangzik: «*lorul le öklellyük*». Világos, hogy ezt a szöveget írta be a Jankovich-változat kézírója elébb a maga kéziratába,

így: «Lórol le» (vagy: Lóru! le); azután kivakarta, de a két ó-nak s két l-nek sorfeletti elemeiből ottmaradt valami és pedig egymástól olyan távolságra, hogy a *Lórol le* két szó egészen odailleszthető képzeletben. Másik világos, utólagos *szöveg-változtatásra* a 7. vsz.-ban bukkanunk. E sorban: «Hogy Pogány Vérebén mártsák fegyvereket» — a *mártsák* szó is javítás eredménye; és pedig az *árt* betűcsoport helyén volt eredetileg más valami; az *á* betűn világosan látszik, hogy eredetileg *o* volt: az *o* betű füle most is ott van; az *r* oly vastag, hogy teljesen elvész alatta az eredeti betű; a *t* helyén semmi sem volt, az úgy van beszurva két szomszédja közé, s látszik, hogy igen szorosan érzi magát. Nézzük meg Szencseyt: «hogy pogány vérebén *mosfuk* Fegyverinket.» Nyilvánvaló, hogy Jankovich másolója is (az ige személyragját a mondat-sor egysége kedvéért már eleve 3. személyűvé változtatva) eredetileg *mossák*-ot írt, s azután javította *mártsák*-ra.¹

Egy ilyen kiállítású kéziratot hitelesnek, s egy másik teljesen megbízható, jóval régibb kézirattal szemben perdöntőnek el nem ismerhetünk. Mindezt csak azért adtam elő ily fárasztó körülményességgel, hogy az olvasó is nyilván láthassa, mily gyanús kézirastra támaszkodik Thaly feltevése. Thaly az előtte levő kézirat hitelességét kérdésbe sem tette, holott abból önmagából is, de, a Szencsey-félével összevetve, következtetés gyanánt is, a gyanúkok egész csoportja meredez elő.

Nézzük most már: ha Thaly a Jankovich-féle változat évszámát figyelembe nem véve, annak csupán Thúry Györgyre vonatkozó vég-sorát teszi meg okoskodása alapjává, s ebből következtetve, magát a verset 1548-ikivá: mit lát akkor a Szencsey-féle változatban, mely Thúry György nevét nem is említi, s mely keletkezése évéül ugyancsak 1648-at mond? A Szencsey-féle változat közlése után, a R. M. Vit. Én. I: 155—156. lapján, jegyzetben ezeket mondja: «Vesd össze a kötet elején közlött «*Thúry György éneké*»-vel, melynek e dal csak

¹ Mindig Jankovich másolójáról beszélek. De igen valószínű, hogy e másoló maga Jankovich volt. Épen az énekünk előtti lapon van egy minden bizonnyal ő tőle származó, s *N. J.* (= Nicolaus Jankovich) aláírású jegyzet, melynek betűi tökéletesen egyeznek e másolatéival. Ugyanettől a kéztől való még e kézirat-kötetkében a *Szent László királyról* szóló ének s más két ének a *Zrinyi M. haláláról*. Hogy e másoló nem akart szándékosan hamisítani, kétségtelen. Azzal u. i., hogy az *Éneklé Túri György* vég-sort utólag hozzáírta, nem lehetett célja régiebbnek, XVI. századnak feltüntetni a költeményt, hiszen benne hagyta az 1648-as évszámot s a XVII. századra utaló két rendbeli jegyzeten sem módosított. Az 1548-ról való keltezés kizárólag a Thaly ötlete.

bővített és későbbkori variációját képezi, előadva valamely hegedős által, aki e helyett: «Éneklé Thúry György vérszomjuzásában» ezt mondja: «Éneklé ezeket egy ifju magában», s hogy a dal újabbnak lássék, az 1548 helyett 1648-at mond; a datumnak ily újabb időre tevése azon korban, sőt még a mult században is gyakori. Az utolsó két sor azonban bizonyára a hegedős toldaléka, mert a híres Thúry György, a várak főkapitánya: csak nem kér vala pénzt az éneklésért, — aminthogy e két sor a Thúry György eredeti énekében hiányzik is.» — Mindez, amint az olvasó jól láthatja, lépésről-lépésre fordítottja a megállapítható kritikai igazságnak. Thaly a régibb változatot teszi meg újabbnak, a hitelest megbízhatatlannak, a megcsonkítottat igazinak, a szerény névtelen szerzőt eltulajdonítónak, az igazi évszámot célzatosan módosítottnak: egyszóval az igazságot teszi meg tévedésnek, s a maga hitét döntő, mindeneket elintéző igazságnak. A tényeket feltevésekkel háritja el szeme elől, s a maga feltevéseit ténynek veszi, melyhez minden egyébrek alkalmazkodnia kell.

Naivul elénk ad, szinte kitálal minden cáfoló adatot, mindent, ami egy kis utánjárással az ő feltevéseinek megdöntésére alkalmas. Ő szentül *hitt* abban, hogy ez éneket Thúry György írta, a híres nagy vitéz, s *hitte*, hogy 1548-nál egy esztendővel sem újabb a Jankovich-féle változat eredetije. Amit ő a hirtelen fellobbanó lelkesedés pillanatában magára szuggerált, attól többé nem tágitott, sőt szuggerálta másokra is, különös paradoxként nem egyszer a cáfoló momentumokat forgatva bizonyító fegyver gyanánt. Ily őszinte naivságot, melyet rajongás táplál, kipellengérezni nem lehet. De viszont tudományos módszerül sem lehet elfogadni. Az ilyen példákból, mint a most tárgyalt éneké, világosan kiderül, mily jogos a kritikai óvatosság Thalyval szemben ott, ahol minden szépítő lelkesedést, minden alanyiságot kizáró tudományos igazságot várunk.

Thúry György énekét pedig, mielőtt felvennők a páros rímű tizenkettős legrégibb példái közé, sőt e verselési forma legelső ősenek tennők meg, iktassuk ki a XVI. századból s ne hozzuk zavarba vers-történetünket ily félrevezető, képtelen adattal. Az igazság az, hogy egy névtelen «ifju» írt «az ezerhatszázban és negyvennyolcban» egy végbelieknek való tavaszváró éneket, mely a Szencsey-féle daloskönyv kéziratában maradt fenn, s *ezt* az éneket tette meg Thúry György szerzeményének s *ezt* rövidítette, csinosította később (alighanem csak a XIX. században) valamely másolója olyanná, amint az a Jankovich-féle múzeumi kéziratban olvasható, alkalmat adva Thalynek arra, hogy Thúry György nevéből 1548-ra következtesse ki az ének szerkesztetési idejét.

HORVÁTH JÁNOS.